

Småtryck

F

Historia

om

Riksmarskalken

AXEL VON FERSENS

mord,

utanför Rådhuset i Stockholm,

den 20 Juni 1810.

Priset är 4 fl. Banko.

Stockholm.

Tryckt hos P. G. Berg, 1844.

Historia

om

Stadtmagistrat

ALEXANDER FRISCH

1787

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

den 20 Jun 1787

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

Magistrat Stadtmagistrat i Stockholm

D. IV

Grefve Torsens mord.

Denna ohyggliga tilldragelse står alldeles isolerad i Swenska historien, som ej äger någon motsvarighet dertill. Hon wisar ett drag i folklynnnet, dittills nästan okänt, och som styrelserna aldrig tagit i beräkning. Man har alltid kallat Swenska nationen kall, trög och slegmatisk. Man har deri gjort henne orätt. Ehrenswärd bedömde henne riktigare, då han sade, att Swenskarne woro ett kallt folk, fullt af hetsigheter. Kanste träffar äfwen detta omdöme icke eller alldeles det verkliga förhållandet, men det kommer åtminstone detsamma tämmeligen nära. Wißt är, att den medfödda kölden i lynnet stundom kan retas till en ytterlig grad af hetta, och att Swensken wid sådana tillfällen är i stånd att utveckla en fruktanswärd grad af kraft. Upploppet wid Carl Augusts lifwård är ett af de mest talande bewisen derpå.

Prins Christian August, son till Hertigen af Holstein Augustenburg, föddes på slottet Augustenburg den 9 Juli 1768. Sedan han i ungdomen varit i Österrisk tjenst, gick han sedermera i Danst, och blef omsider Ståthållare i Norrige. Den kärlek han genom sina utmärkta egenskaper, sin mildhet, rättwisa, klokhet och fallenhet för både krigets och fredens yrken, vann hos Norrmännen, ädrogo honom äfwen grannstatens blickar, och då, efter revolutionen i Sverige 1809, en thronföljare skulle utses, emedan Carl XIII war barnlös, föll walet på Prinsen. Han lemnade Christiania den 7 Januari 1810, och höll den 22 i samma månad sitt högtidliga intåg i Stockholm, der han inför Ständerne afgaf sin försäkran, förklarades för Carl XIII:s adopterade son, och antog efter honom namnet Carl August. Äfwen i Sverige förwärfwade honom snart hans personlighet, hos alla folkklaser, samma kärlek, som den Norrmännen egnat honom. Hans enkla, flärdstria sätt att wara, hans tarflighet och sparsamhet, den ädla uppriktighet, som lyste i hans anletsdrag, i hela hans wäsende, hans sunnda omdöme, hans begär att lära känna allt, icke blott till ytan, utan äfwen till grunden, intogo för honom hwarje sinne. Han syntes liksom af naturen ämnad till en regent

för Swenska folket, med hvars seder, lynne och behof han i allt tycktes öfwerensstämma, och ehuru han blott fyra månader varit i Sverige, war han redan dermed förenad genom starkare band, än födsels eller wanans: genom själsförwandtskapens, genom aktningens och förtroendets. Man lyckönskade sig till det träffade walet, och hoppades i honom få se återställaren af den gamla äran och den fordna trefnaden.

Alla dessa utsigter skulle likwäl tillintetgöras, genom ett lika owäntadt som förfärligt slag. Efter Riksdagens slut anträdde han den 9 Maj ifrån Stockholm en resa till rikets södra provinser. Redan andra dagen kände han sig illamående, hwilket under wägen så tilltog, att han måste dröja tre dagar i Ekjö. Kräkningar, feberbrytningar och swindel woro symptomerna af hans sjuklighet, och hwilka, ehuru minskade, likwäl flera gånger återkommo under den återstående korta tiden af hans lesnad. Han fortsatte resan ned till Carlskrona, samt derifrån till de Skåniska städerna, träffade sin broder i Kamlösa, tillbragte der med honom fyra dagar, och följde honom den 28 Maj på morgonen till Helsingborg, der Hertigen gick ombord för att återwända hem. Efter hans afresa

begaf sig Carl August till Qwidinge Hed, att bese det derstädes kamperande Mörneriska husar-regementet. Han satte sig upp på en häst, och red längs fronten. Knappt hade han likväl ridit ett stycke, förrän hatten föll af honom, och några ögonblick derefter störtade han sjelf sanslös af hästen, träffad af ett slagansfall. Man widtog flera medel, att återkalla honom till lifwet, ådern öppnades, men allt förgäfves; och ungefär kl. 3 på eftermiddagen syntes han uppgifwa andan i Qwidinge prestgård, dit man burit honom.

Detta hastiga dödsfall, den tillgifwenhet folket hyste för honom, det förstörda hoppet om de wälgerningar man wäntade af honom, det urgamla mistroendet till Swenska aristokratien, som man ansåg mindre benägen för den nymwalde fursten, allt bidrog att förstärka och gifwa trovärdighet åt ryktet om ett skändligt anslag mot hans lif, för hvilket han blifwit ett offer. Churu ogrundade dessa rykten efter all sannolikhet woro, syntes likväl hans omgifningars oförsigtighet göra allt för att bekräfta dem. Måhända hade läkarekonsten icke använt alla sina resurser till hans wedersående; men om detta war omöjligt, hade man åtminstone bordt begagna alla konstens tillgångar,

all omsorg och all offentlighet, för att wederlägga den temligen allmänna misstanken om en förgiftning. Dvärtom ökade man den på allt sätt. Den aflidne Furstens lik lemnades utan bewakning, och åt landets thronföljares döda kropp egnades ej den omsorg, som man, äfwen inom den torstigaste familj egnar en hastigt afliden medlem, på hvars död man ogerna will tro. En af prestgårdens pigor, som om morgonen inkom i rummet, der liket låg, fann sängkläderna genomdränkta af blod, som flutit ur den öppnade ådern, och runnit ned på golfwet. Hans lifsandar skulle sålunda möjligen ha kunnat fly endast genom blodförlusten. Ehuru en kurir samma afton Prinsen dödt, afrest till Stockholm, hwarifrån twenne utmärkte läkare och kemister, Herrar Berzelius och Ponthin, genast afskickades, för att verkställa obduktionen, företog man likwäl denna redan följande dagen under den haltlösa förewändningen, att liket ej kunde längre förwaras; inelworna gömdes icke, och till och med några korn af orwanlig beskaffenhet, som funnos i magen, bortkastades. De affända läkarne funno således ingenting att göra, och det förda obduktions-protokollet lemnade ingen upplysning. Misstanken fick härigenom ny näring, men saknade ännu ett föremål. Hon fann dock snart jemmäl detta,

En sägen utpekade Riks-Marskalken Grefwe Axel Fersen och hans syster, Grefwinnan Piper, såsom upphofvet till mordanläggningen; troligen war detta rykte utspridt af några den Fersiska familjens fiender, som önskade chikanera denna ansedda ätt, och beröfwa henne det inflytande, hon utöfwade på både Konung och Drottning. Uppmaningar, att tukta mördarne, anslogos på gathörnen, och en i tidningen Nya Posten införd fabel: Räfvarna, utpekade omiskänneligen Grefwe Fersen såsom den förnämste brottslingen.

Den 20 Juni 1810 skulle Prinsens lik införas till Stockholm, under wägen till hwilken stad allmogen på flera ställen sjelf welat draga den älskade aflidnes stoft, liksom hon fordom gjort med den store Gustaf Adolfs. Grefwe Fersen borde här fungera som Riksmarskalk, och i sin wagn fara närmast liket. Ju mer tåget nalkades sjelfwa staden, desto tybligare ådagalade sig folkets sinnesstämning. Ett hemskt gny, rop af förbittring och förbannelser omgäfwö Riksmarskalken, och wid Kornhamnstorget öfvergick denna sinnesstämning omsider i handling. Stenar inslungades i wagnen, flera af dem träffade honom, och ehuru nära man war slottet, wägade han likwäl icke qwarstanna i

wagnen ända dit, utan sprang derutur upp i ett hus, beläget i hörnet af stora Nygatan och Gråmunkegränd, der han likwäl skyddade, icke räddningen, utan den egentliga faran till mötes.

Folket, som förföljt honom, störtade upp efter honom, öfverhopade honom med smädelser och misshandlingar, och General-Adjutanten Silfversparre, som sökte lugna det, hade ej anseende nog att imponera, och ej rådighet nog att begagna den materiella styrka, som stod under hans befäl. Han lofwade slutligen, för att tillfredsställa hopen, att föra Grefwen i fångelse, hvarföre han, jemte Löjtnant Hammarföld, togo honom en under hwardera armen och släpade honom halft wansmältig genom den utståndna ångsten och misshandlingarna, ned på gatan, fram öfver Riddarhus-torget och till Rådhuset. Här rycktes han likwäl snart ur deras händer af den ursinniga mängden, som åter började skymfa och slå honom. Ingen hade något wapen, ty ingen hade warit betänkt på något mord. Kaseriet ersatte likwäl hwad som felade. Slag af käppar, paraplyer och knytnäswar, regnade öfwer den olycklige, som drogs än uppför Rådhustrappan, än i Stadsmilitärens wakttrum, men från båda ställena åter ut

på Rådhusgården till nya lidanden. Man hade redan i huset frånryckt honom hans kapp och ordens-dekorationer, hvilka kastades genom fönstret ut på gatan, der de af hopen sönderstetos i tusende stycken, och bitarne kringburos som troféer. Nu slet man efter hand äfwen de öfriga kläderna af honom och då han slutligen neddignade död, under sina wilda fienders händer, war hans kropp alldeles naken. Den lemnades i detta tillstånd mer än en timma på torget, tills den upptogs, lades i en politiskista och nedsattes i polisens arrestrum.

Ett sådant slut fick den 60-årige Grefve Fersen, ättemannen för en af Rikets förnämsta familjer och en ädel representant af Aristokratien i dess wackra bemärkelse. Han ansåg ej dess företräden bestå i ett tomt trotsande på bördens anspråk, utan i karakterens upphöjning, kunskaper, sticklighet och ridderliga tänkesätt. Han fordrade ej statens utmärkelser som en rättighet, eller dess inkomster såsom sin tillhörighet. Af egen förmögenhet tog han medlen till den lyx han förde, och denna lyx lemnade likwäl mycket öfrigt till wälgörenhet mot behofwets barn. Han sökte ej offentliga embeten och sträfwade ej efter att spela en rol. Tillgifwen

konungamakten, war han likwäl tillgifwen fäderneslandet, och ehuru han ej deltog i 1809 års statshwälfning, gjorde han likwäl ingenting för att motverka den, samt föraktade i synnerhet intrigen. Ingen kunde således med mindre skäl mistänkas för assistandet af ett segt lönnmord, än han. Ständsafunden och den småaktiga ärelystnaden hade likwäl utsett honom till sitt offer, och wann äfwen ändamålet, samt wann troligen mer än det, ty man hade sannolikt endast welat besläcka hans namn och anseende, icke sluta hans lif.

Så tadelwärdt folkets uppförande wid detta tillfälle än war, så mycken affky ett mord än bör wäcka, finner händelsen likwäl en slags ursäktlighet i sorgen öfwer den förlorade, i harmen öfwer den fränkning national-åran lidit, och i den ögonblickliga förbittringen, åt hwilken man anwist ett mål, utan att tänka på någon gräns dershör. General Adlercreug, som ägde någon popularitet, och åtminstone säkert, genom det minsta anwändande af den kraft och rådighet, han wisserligen icke saknade, skulle kunnat rädda Hersen, red i stället bort från gäsningens tummelplats, som han sade, för att förmå hopen följa sig. Ingen

af de öfriga befälhafwarne widtog något steg till
 oordningens hämmande, och det låter som en saga,
 hopspunnen af illwiljan, men är likwäl beklagligen
 allt för sann, att en Swenskt man, en bland Rikets
 högst uppsatta personer, af en obewäpnad folk-
 skara, utan sammanhållning och anförare, ej i ett
 ögonblick mördades, utan långsamt plågades till
 döds, midt i Sveriges hufvudstad, i åsyn af des
 garnison, hwaraf ett regemente stod uppställdt nå-
 gra alnar från det ställe, der han rycktes af och
 an bland hopen, utan att någonting gjordes för
 att frälssa honom och upprätthålla den allmänna
 ordningen eller des wäktares anseende. Det är
 icke ens bekant, att någon af de försumlige befäl-
 hafwarne ställdes till ansvar och straffades för
 sin pligtförgätenhet. När man jemför denna med
 folkets ursinnighet, blir den sednare werkligen för-
 låtligare, ty folket liksom inbjöds af militärens
 likgiltighet, att fortsätta hwad det börjat.

Endast stadens auktoriteters kraftiga före-
 ställningar förmådde wäcka regeringen ur sin slum-
 mer. Magistraten och borgerskapetets femtio äldste,
 anförde af den t. f. Siver-Ståthållaren General
 Sköldebrand, uppwaktade på eftermiddagen Ko-
 nungen med anhållan, att han måtte widtaga nå-

gra anstalter till ordningens återställande. Detta skedde äfwen, och man hade nu en ytterligare uppmaning dertill, ty för det första war ändamålet vunnet: den afundade war undanröjd, och för det andra, började gäsningen hota ännu flera hufvud, som man ej wille uppöftra. De, som mördat Grefwe Fersen, hade för det mesta tillhört bättre klaferna — en grofshandlare Lexow, en aför Lambert m. fl. woro bland de mest komprometterade, ehuru ingen kunde öfwerbewisa om sjelfwa mordgerningen, än mindre något öfwerlagt uppsåt — men desse hade dragit sig undan, och deras platsar intogs på eftermiddagen af den lägre hopen, som angrep flera betydande personer, skymfde och kastade stenar på militären, samt inslog fönstren i Grefwe Ugglas's hus, utan att likwäl åtkomma honom sjelf. Den wäpnade styrkan måste således nu omsider anlitas, och ehuru folket förswarade sig med stenar och kappar, förmådde det likwäl, utan wapen, plan och anförare, ingenting mot den ordnade frigaremakten. Flera stupade och sårades å ömse sidor, och kanhända skulle ännu mera blod flutit, om icke en förfärlig regnflur om natten åtskiljt de stridande. Till en lycka för de maktägande fanns ingen man af kraft och anseende, som kunde eller wille bemäktiga sig den

rådande jäsningen i sinnena och leda den till något bestämdt syfte; det är eljest omöjligt att ens gissa till hwart den kunnat föra, ty det war icke endast i hufvudstaden den hertstade, utan hon delades af massan nästan kring hela riket, och en verklig folkrevolution hade kunnat följa på den af 1809, hwari det egentliga folket hade ingen annan del, än att det lät henne ste.

På tryckeriet i huset N:o 9 wid Stora Bad-
stugugatan å Söder, samt hos de fleste Bokbindare
i Stockholm och Landsorterne, säljas:

Den nya Hönsgummans Wisa på årsdagen af Hans Maj:ts Konun- gens Tjugufemte regeringsår.

Denna wisa är en fortsättning af den gamla
Hönsgummans historiska teckning af Sveriges Ko-
nungar från Fredrik I till närwarande tid.

Priset är 2 fl. Banco.

Spökhistorier.

N:o 1. Spöket på Widtsköle Slott i
Skåne.

N:o 2. Andeshuer i S:t Johannis kyr-
ka i Stockholm och i Lofö kyr-
ka wid Drottningholm.

Under Konung Gustaf III:djes tid sökte de ut-
märktaste män, som här äro namngifna, att lyfta
förhänget till andewerlden och flåda in i det till-
kommande, och uti dessa mystiska tillställningar,
hwilka här äro beskrifna, fann sselfwa Konung
Gustaf III ett nöje att deltaga.

Priset är 4 fl. Banco.

Kejsarwålnaden.

En spöskcen, Skärthorsdagsnatten.

Priset är 4 st. Banco.

H I S T O R I A

om

Konung Gustaf III:djes mord,

på

Maskeraden i Stockholm,

natten emellan den 16 och 17 Mars 1792.

Priset är 4 st. Banco.

Historia

om Swenska Kronprinsen

Carl Augusts död

på Dwidinge Hed, den 28 Maj 1810.

Priset är 4 st. Banco.

101
92